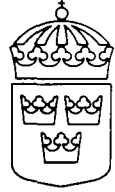

Regeringens proposition

1993/94:201

Ränteskillnadsersättning vid förtidsuppsägning av
konsumentkrediter

Prop.
1993/94:201

Regeringen överlämnar denna proposition till riksdagen.

Stockholm den 17 mars 1994

Carl Bildt

Gun Hellsvik
(Justitiedepartementet)

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås en ändring i konsumentkreditlagens bestämmelser om s.k. ränteskillnadsersättning vid förtidsbetalning av lån med bunden ränta. Enligt gällande rätt skall kreditgivaren vid förtidsbetalning få en skälig ersättning av kredittagaren för den förlust som kreditgivaren gör genom att krediten löses i förtid. De nuvarande reglerna har emellertid visat sig inte ge kreditgivarna tillräcklig kompensation i vissa fall. Den nu föreslagna ändringen syftar till att rätta till det förhållandet.

Lagändringen föreslås träda i kraft den 1 juli 1994.

Innehållsförteckning

Prop. 1993/94:201

1	Förslag till riksdagsbeslut	3
2	Lagtext	4
3	Ärendet och dess beredning	6
4	Gällande regler	6
5	Behovet av en lagändring	7
6	Hur bör en ny regel om ränteskillnadsersättning utformas?	9
7	Ikraftträdande m.m.	14
8	Kostnader	14
9	Författningskommentar	14
Bilaga 1 Lagrådets yttrande		18
Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 17 mars 1994		19

1 Förslag till riksdagsbeslut

Prop. 1993/94:201

Regeringen föreslår att riksdagen

antar regeringens förslag till lag om ändring i konsumentkreditlagen
(1992:830).

Regeringen har följande förslag till lagtext.

Förslag till lag om ändring i konsumentkreditlagen
(1992:830)

Härigenom föreskrivs att 24 § konsumentkreditlagen (1992:830) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

24 §

Vid förtidsbetalning enligt 20-23 §§ skall följande iakttas när kreditgivarens fordran beräknas:

1. Konsumenten skall betala ränta och andra kostnader för krediten för tiden fram till förtidsbetalningen men inte för tiden därefter. Vid beräkningen skall tillämpas grunder som står i överensstämmelse med god kreditgivningssed.

2. Kreditgivaren får inte tillgodoräkna sig någon ersättning för att skulden betalas i förtid. Är räntan för en kredit bunden för hela eller en del av avtalstiden har dock kreditgivaren, om han gjort förbehåll om det, rätt att för återstående del av den tiden av konsumenten ta ut ersättning för skillnaden mellan räntan på krediten och räntan på nya krediter av motsvarande slag. Har för en kredit med bunden ränta lämnats statlig kreditgaranti och utgår avgift för garantin gäller detsamma beträffande den del av räntan som inte motsvaras av kreditgarantiavgiften.

2. Kreditgivaren får inte tillgodoräkna sig någon ersättning för att skulden betalas i förtid. Är räntan för en kredit bunden för hela eller en del av avtalstiden har dock kreditgivaren, om han gjort förbehåll om det, rätt att för återstående del av den tiden ta ut ränteskillnadsersättning av kredittagaren. Om krediten är avsedd för bostadsändamål, får ersättningen högst motsvara skillnaden mellan å ena sidan räntan på krediten och å andra sidan räntan, ökad med en procentenhet, på statsobligationer med en förfallotid som motsvarar återstående räntebindingstid för krediten eller, om den tid för vilken ränteskillnads-

ersättning skall betalas är kortare än ett år, på statsskuldväxlar med en löptid som motsvarar återstående räntebindningstid för krediten. Är krediten inte avsedd för bostadsändamål, får ersättningen högst motsvara skillnaden mellan å ena sidan räntan på krediten och å andra sidan räntan på nya krediter av motsvarande slag. Har för en kredit med bunden ränta lämnats statlig kreditgaranti och utgår avgift för garantin gäller vad som nu föreskrivits om ränteskillnadsersättning beträffande den del av räntan som inte motsvaras av kreditgarantiavgiften.

3. Om vid kreditköp förtidsbetalning sker på annan tid än en förfallodag som har bestämts i avtalet, skall den anses ha skett den första förfallodagen efter betalningen. Detsamma gäller när en konsument vid avtal om en tjänst som avses i konsumenttjänstlagen (1985:716) har fått kredit enligt vad som sägs i 3 § angående köp.

Om kreditgivaren utnyttjar en rätt att återta en vara enligt 25 §, tillämpas 27 och 28 §§ vid den uppgörelse som då skall ske mellan parterna.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1994. Äldre föreskrifter gäller dock i fråga om kreditavtal som har ingåtts före ikraftträdandet.

3 Ärendet och dess beredning

Prop. 1993/94:201

Den nya konsumentkreditlagen trädde i kraft den 1 januari 1993 (prop. 1991/92:83, bet. 1991/92:LU28, rskr. 1991/92:319). Genom lagen har svensk rätt anpassats till EG:s regelsystem för konsumentkrediter. Det innebär främst att konsumenterna har fått ett förstärkt skydd när det gäller de s.k. fristående krediterna, dvs. lån och andra krediter som saknar direkt samband med ett särskilt köp eller en viss tjänst.

Konsumentkreditlagen har ändrats genom SFS 1993:214 (bet. 1992/93:LU38, rskr. 1992/93:260) och SFS 1993:1214 (prop. 1993/94:55, bet. 1993/94:LU6, rskr. 1993/94:23).

I en framställning som kom in till Justitiedepartementet den 15 december 1993 hemställde Svenska Bankföreningen att lagens bestämmelser om s.k. ränteskillnadsersättning vid förtidsuppsägning av räntebundna lån skulle ändras (24 § första stycket 2). Överläggningar ägde rum den 18 januari 1994 mellan företrädare för Justitiedepartementet, Svenska Bankföreningen och flera hypoteksinstitut.

Ett utkast till lagrådsremiss har diskuterats vid överläggningar i Justitiedepartementet den 15 februari 1994. I överläggningarna deltog företrädare för Stockholms tingsrätt, Sveriges riksbank, Finansinspektionen, Konsumentverket, Konkurrensverket, Allmänna reklamationsnämnden, Sveriges advokatsamfund, Svenska Bankföreningen, Finansbolagens förening, Konungariket Sveriges Stadshypotekskassa, Spintab, Sveriges Försäkringsförbund och Sveriges Villaägareförbund. En utskrift av vad som anfördes vid överläggningarna finns tillgänglig i Justitiedepartementet (dnr 93-4828).

Lagrådet

Regeringen beslutade den 17 februari 1994 att inhämta Lagrådets yttrande över lagförslaget. Lagrådets yttrande finns i *bilaga 1*.

Lagrådet har lämnat förslaget utan erinran.

4 Gällande regler

I den nya konsumentkreditlagen finns bestämmelser som ger konsumenten rätt att betala sin skuld i förtid och som reglerar den ekonomiska uppgörelsen vid sådan förtidsbetalning (21 och 24 §§). Konsumenten skall betala ränta och andra kostnader för krediten fram till förtidsbetalningen men inte för tiden därefter (24 § första

stycket 1). Kreditgivaren får enligt huvudregeln inte tillgodoräkna sig någon ersättning för att skulden betalas i förtid. Men om räntan för en kredit är bunden för hela eller en del av avtalstiden, får kreditgivaren, om han har gjort förbehåll om det, ta ut s.k. ränteskillnadsersättning för återstående del av den räntebundna tiden (24 § första stycket 2).

Ränteskillnadsersättningen skall enligt lagen vara "ersättning för skillnaden mellan räntan för krediten och räntan på nya krediter av motsvarande slag". Därav följer att ersättning för ränteförlust kommer i fråga bara då räntenivån för motsvarande krediter vid förtidsbetalningen är lägre än den avtalade bundna räntan. Ersättningens storlek blir beroende av dels den angivna ränteskillnaden, dels det förtidsbetalade beloppets storlek och dels tiden fram till nästa räntejusteringstillfälle eller — om ingen justering av räntan skall göras — tiden fram till slutbetalning av avtalet.

Vid beräkningen skall alltså en jämförelse göras med "nya lån av motsvarande slag". Enligt förarbetena (prop. 1991/92:83 s. 138 f.) innebär detta normalt att jämförelsen kan göras med den aktuella kreditgivarens lån av samma typ. Skulle lånekonstruktionerna ha förändrats, så att lånet i fråga inte längre ges, får jämförelsen enligt propositionen avse något annat lån hos kreditgivaren som tillräckligt mycket liknar det gamla, eller något motsvarande lån hos en annan kreditgivare.

5 Behovet av en lagändring

De institut som lämnar räntebundna krediter erbjuder oftast två eller tre alternativa bindningstider. De vanligaste räntebindningstiderna är två år och fem år, men även t.ex. ett år och tio år förekommer. Räntesatserna ligger normalt ganska nära varandra. Räntesatsen för ett lån med kort bindningstid är ibland lägre och ibland högre än räntesatsen för ett lån med lång bindningstid. Hur dessa räntesatser förhåller sig till varandra beror på flera olika faktorer.

Det nuvarande sättet att beräkna ränteskillnadsersättning medför att konsumenterna i vissa räntelägen kan bli extra benägna att förtidsbetala ett bundet lån och ersätta det med ett annat bundet lån. Det gäller i vissa fall när den aktuella marknadsräntan för bundna lån är lägre än räntan för krediten. Ytterligare en förutsättning är att den aktuella räntan för krediter med samma räntebindningstid — "krediter av motsvarande slag" enligt 24 § första stycket 2 konsumentkreditlagen — är högre än räntan för lån med kortare räntebind-

ningstid.

Om konsumenten i den angivna situationen säger upp sin kredit och ersätter den med en annan räntebunden kredit för resten av kredittiden, utsätts kreditgivaren för en risk för att de återbetalade pengarna inte kan placeras med en avkastning som är tillräckligt hög för att ränteskillnadsersättningen skall täcka skillnaden i avkastning mellan den uppsagda krediten och den nya placeringen. Risksituationen för hypoteksinstitutet är speciell på grund av de krav som gäller för institutet om en stabil relation mellan upplåning och utlåning (se avsnitt 6 nedan). Kreditgivaren drabbas också av vissa administrationskostnader. De förluster som kreditgivarna härigenom kan komma att drabbas av kan sammanlagt uppgå till betydande belopp. Med tanke på de förutsättningar under vilka de berörda kreditgivarna på framför allt bostadsfinansieringsområdet arbetar, kan detta knappast godtas.

Det kan alltså i vissa lägen uppstå ekonomiska motiv för konsumenterna att förtidsbetala bundna lån, samtidigt som förtidsbetalningar medför förlustrisker för kreditgivarna. Särskilt om många konsumenter samtidigt löser sina lån, kan konsekvenserna bli allvarliga för de berörda kreditinstitutet. Stabiliteten i systemet kan komma att hotas.

Företrädare för kreditinstitutet har uppgivit att antalet förtidsuppsägningar har ökat sedan konsumentkreditlagen trädde i kraft den 1 januari 1993. Särskilt märkbart var detta under hösten 1993 med de ränteförhållanden som då rådde på kreditmarknaden.

Vad som nu har anförts visar att de nuvarande reglerna om ränteskillnadsersättning inte är helt lämpligt avpassade för de förhållanden som nu råder på marknaden för s.k. bundna krediter. Regeringen anser därför, i likhet med flertalet av de myndigheter och organisationer — däribland Sveriges Riksbank och Finansinspektionen — som deltog i de förut nämnda överläggningarna den 15 februari 1994, att det finns anledning att göra en justering i reglerna.

6 Hur bör en ny regel om ränteskillnadsersättning utformas?

Prop. 1993/94:201

Regeringens förslag: Konsumentkreditlagens regler om ränteskillnadsersättning vid förtidsbetalning ändras i fråga om krediter för bostadsändamål. Ränteskillnadsersättningen får i fortsättningen högst motsvara skillnaden mellan räntan på den kredit som kredittagaren förtidsbetalar och räntan, ökad med en procentenhet, på statsobligationer eller, om den tid för vilken ränteskillnadsersättning skall betalas är kortare än ett år, på statsskuldväxlar.

Skälen för regeringens förslag: Som har anförts i föregående avsnitt bör lagen ändras för att det skall bli möjligt att komma till rätta med de problem som de nuvarande reglerna i vissa fall kan medföra. Det gäller således att finna en lösning som ger en bättre balans mellan konsumentens intresse av att verkligen på rimliga villkor kunna säga upp en bunden kredit i förtid och kreditgivarens intresse av att hålla en långsiktigt stabil relation mellan upplåning och utlåning. Som har framhållits från flera håll vid de överläggningar som hållits i lagstiftningsärendet den 18 januari och den 15 februari 1994 ligger det sist nämnda även i konsumenternas intresse, eftersom räntan på de ifrågavarande krediterna då kan hållas nere.

Av förarbetena till konsumentkreditlagen framgår att avsikten varit att kreditgivaren vid förtidsbetalning av räntebundna lån skall ha ersättning för den *förlust* som han drabbas av (prop. 1991/92:83 s. 70 f. och s. 138). Det är en självklar utgångspunkt för regleringen att förlusten i princip skall ersättas. Det är emellertid inte givet, när en förtidsbetalning görs, hur stor kreditgivarens förlust kommer att bli. Det är därför nödvändigt att ta ställning till frågan i vilken mån kreditgivaren bör ha rätt till ersättning för den *risk* för förluster som han utsätts för.

Som framgår av förarbetena till konsumentkreditlagen har lagstiftaren övervägt frågan om en särskild riskersättning (prop. 1991/92:83 s. 71). Föredragande statsrådet uttalade att kreditgivaren med en särskild riskersättning blir överkompenserad i alla de fall då de återbetalade pengarna kan placeras om till gällande marknadsränta. Vidare uttalades att det är svårt med hänsyn till det starkt föränderliga marknadsläget att i förväg bestämma en rimlig nivå för en riskersättning samt att en sådan ersättning medför att den önskvärda rörligheten på marknaden minskar.

I Svenska Bankföreningens framställning och vid de överläggningar som förekommit (se avsnitt 3 ovan) har på nytt anförts skäl för att ränteskillnadsersättningen skall innehålla en kompensation för kreditinstitutens risker vid förtida återbetalning. Därvid har bl.a. framhållits de särskilda problem som hypoteksinstituten ställs inför på grund av kraven på s.k. matchning mellan upplåning och utlåning. Dessa krav finns intagna i bolagsordningarna och innebär i sak bl.a. att instituten i princip inte skall låna ut mer än de lånar upp, att för tidigt återbetalade medel normalt skall användas för att lösa motsvarande upplåningsengagemang samt att villkoren för upplåning och utlåning skall gå hand i hand. Enligt vad instituten har anfört är de ibland, på grund av matchningskraven, förhindrade att på nytt låna ut förtidsåterbetalade medel, eftersom tiden för nyutlåningen i princip måste överensstämja med den tid som återstår av upplåningstiden för medlen i fråga. I praktiken söker instituten placera återbetalade medel så förmånligt som möjligt. Ofta placeras medlen i bostads- eller statsobligationer, varvid avkastningen understiger den ränta som i dag används som jämförränta vid beräkning av ränteskillnadsersättning.

Matchningsproblemet bör visserligen inte tillmätas någon avgörande betydelse. Instituterna hanterar nämligen i allmänhet stora volymer och marknaden erbjuder kontinuerliga upp- och utlåningsmöjligheter för kortare och längre tider, varför effekterna av förtidsåterbetalningar i betydande mån torde kunna neutraliseras. Utan tvivel är dock en rätt till förtidslösen för konsumenten förenad med vissa ränterisker för kreditgivaren. Förlusten torde ofta bli något större än den ränteskillnadsersättning som kreditgivaren får ta ut enligt gällande regler.

Vad som anfördes angående riskersättning i förarbetena till konsumentkreditlagen (se tidigare i detta avsnitt) äger visserligen alltså giltighet. Det kan tilläggas att en sådan ersättning gör det svårare för konsumenten att sanera sin ekonomi genom att spara för att kunna lösa lån. Det bör därför inte komma i fråga att ge kreditgivarna full ersättning för de ränterisker som uppkommer på grund av konsumenternas rätt till förtidsbetalning. Förlustriskerna måste dock beaktas när nya regler om ränteskillnadsersättning utformas. Som tidigare framhållits är det angeläget att kreditgivarnas risker begränsas.

Ränteskillnadsersättningen kan ha stor ekonomisk betydelse för parterna och bör uppenbarligen inte bestämmas ensidigt av den ena parten inom allmänt angivna ramar. I stället bör en regel om ränteskillnadsersättning — liksom enligt gällande rätt — utformas så

att det i princip är möjligt att beräkna ersättningen direkt med hjälp av lagtexten.

Liksom i gällande rätt bör utgångspunkten för en ny regel vara att kreditgivaren skall ta i anspråk de möjligheter som finns att begränsa skadan genom att omplacera de medel som han får in genom den förtida återbetalningen. En ny regel bör emellertid, till skillnad från den nu gällande, utgå från att den omplacering som skall ske skall avse endast den återstående delen av den tid för vilken det inlösta lånet bundits (dvs. den tid för vilken ränteskillnadsersättning skall betalas). Detta får betydelse för vilken ränta som skall användas som "jämförränta" vid beräkning av ränteskillnadsersättningen. Det bör vara en ränta som gäller för en placering för en tidsrymd som nära motsvarar återstående kredittid.

Frågan är då vilken ränta som skall användas som jämförränta. Enligt gällande rätt är jämförräntan "räntan för krediter av motsvarande slag". Ett problem med en sådan regel är emellertid, som tidigare anförts, att kreditgivaren inte alltid kan placera om förtidsbetalda medel genom att lämna en kredit av motsvarande slag. Oftast blir omplaceringen mindre förmånlig. Ett annat problem är att det inte säkert finns någon ny kredit som på det sätt som anges i gällande rätt kan läggas till grund för bestämmandet av ränteskillnadsersättningen. Det kan bero på t.ex. att kreditgivaren av någon anledning inte vid inlösentillfället erbjuder nya krediter. Ytterligare ett skäl kan vara att den ifrågavarande kreditgivaren vid inlösentillfället visserligen erbjuder nya krediter men inte sådana som motsvarar den kredit som skall inlösas. Hur man skall förfara i sådana fall har emellertid behandlats i förarbetena till den nu gällande bestämmelsen (se prop. 1991/92:83 s. 138 f.).

På grund av det anförda är det inte lämpligt att i en ny regel basera jämförräntan på räntan för nya krediter som kreditgivaren erbjuder. En ny regel bör i stället utgå från en placeringsmöjlighet som generellt står till förfogande för kreditgivaren och som är offentligt noterad. Så är fallet med statsobligationer och statsskuldväxlar. Dessa får även i övrigt anses lämpliga att tjäna som underlag för att bestämma jämförräntan. I enlighet med vad som anförts tidigare bör jämförräntan baseras på räntan för de statsobligationer resp. statsskuldväxlar som har en förfallotid som motsvarar återstående räntebindningstid för krediten.

Med hänsyn till vad som anförts tidigare om de aktuella kreditinstitutens verksamhetsomfattning och omplaceringsmöjligheter bör man dock kunna utgå från att instituten genomsnittligt sett kan åstadkomma en bättre avkastning på i förtid återbetalda medel än vad som

instituten — utan att anstränga sig alls — kan få genom en placering i statsobligationer och statsskuldväxlar. Detta gäller även om man beaktar de restriktioner som gäller för de ifrågavarande kreditinstitutens placeringar. Regeringen anser därför — i likhet med vad bl.a. Finansinspektionen framförde vid överläggningarna den 15 februari 1994 — att den ränta på alternativplacering som bör användas i den nya regeln som avdragspost bör vara något större än räntan på statsobligationer och statsskuldväxlar. Härigenom kan också uppnås att den räntenivå som skall användas för att beräkna avdragsposten kan — i olika hög grad vid olika tidpunkter beroende på marknadsrelaterade fluktuationer i de olika räntorna — komma att ligga ganska nära räntenivån på nya räntebundna krediter som kreditgivaren tillhandahåller. Vid överläggningarna den 15 februari 1994 framfördes också från Svenska Bankföreningens sida att föreningen kunde godta att den räntesats som används för att bestämma avdragsposten läggs något över räntan på statsobligationer resp. statsskuldväxlar.

Vad saken gäller är således att finna en räntenivå som genomsnittligt sett leder till en rimlig avvägning mellan parternas motstående intressen och som normalt sett inte medför risk för någon större överkompensation eller underkompensation.

Vid bestämmande av en lämplig nivå på jämförräntan bör man beakta den räntedifferens som genomsnittligt förekommer mellan å ena sidan de placeringsmöjligheter som kreditgivaren i vissa fall kan utnyttja när han i förtid får medel tillgängliga, främst placering i nya räntebundna krediter med två resp. fem års bindningstid, och å andra sidan den placeringsmöjlighet som alltid står till buds, dvs. statsobligationer och statsskuldväxlar. Vidare bör man beakta vad som anförts från branschens sida om omplaceringsmöjligheter och förlustrisker. Slutligen bör beaktas vad som tidigare anförts som skäl mot en alltför generös riskersättning.

En lämplig nivå på jämförräntan synes då vara en ränta som med en procentenhet överstiger räntan på sådana statsobligationer resp. statsskuldväxlar som — enligt vad som tidigare sagts — har en förfallotid som motsvarar återstående räntebindningstid för krediten.

En jämförränta som utgår från räntan på statsobligationer resp. statsskuldväxlar passar dock inte bra för alla typer av krediter med bunden ränta. Konsumentverket har under ärendets beredning i Justitiedepartementet bl.a. pekat på att en regel som tar räntan på dessa obligationer resp. växlar till utgångspunkt kan få mindre lyckade konsekvenser för vissa fall som gäller kreditköp. En lämplig lösning är då att den nya regelns tillämplighet begränsas till bostads-

finansieringsfallen. De problem som den nuvarande regeln ger synes endast avse bostadsfinansieringsinstituterna.

Den nya regeln bör sålunda gälla enbart för krediter för bostadsändamål (beträffande innebörden av detta uttryck se 11 och 21 §§ konsumentkreditlagen; jfr även bet. 1991/92:LU28 s. 13 och Eriksson-Lambertz, Konsumentkrediter, Kommentarer till konsumentkreditlagen, s. 228). För andra fall bör den hittillsvarande regeln gälla även i fortsättningen.

De nya bestämmelserna om ränteskillnadsersättning bör utformas på ett sådant sätt att de anger vad konsumenten *högst* skall betala i ersättning till kreditgivaren. Som har framhållits tidigare är utgångspunkten för regleringen att kreditgivaren skall få en skälig ersättning för den förlust som han drabbas av till följd av förtidsbetalningen. Förlusten kan emellertid inte fastställas exakt i det enskilda fallet. Den föreslagna bestämmelsen är att se som en schablon som kreditgivaren kan tillämpa i normala fall. Om det däremot i ett enskilt fall är uppenbart att schablonen leder till att kreditgivaren blir överkompenserad, får det anses strida mot god kreditgivningssed att kreditgivaren fullt ut utnyttjar den ram för ersättningen som regeln ger. Det får ankomma på Finansinspektionen att övervaka att kreditgivarna tillämpar god kreditgivningssed i detta avseende. Med hänsyn till frågans stora betydelse för enskilda konsumenter är det angeläget att Finansinspektionen noga följer utvecklingen och vid behov ingriper för att rätta till missförhållanden. Vidare bör Finansinspektionen inom två år utvärdera de nya reglerna och avge rapport till regeringen. Utvärderingen bör avse dels en bedömning av om jämförräntan enligt propositionen ligger på rätt nivå, dels en granskning av om institutens tillämpning överensstämmer med god kreditgivningssed.

Med en regel som den angivna kan konsumenten i vissa fall göra en förtjänst genom att byta till en bunden kredit hos en kreditgivare som erbjuder lägre ränta. Denna effekt finns det inte skäl att motverka genom lagstiftning. Inte heller finns det anledning att med lagstiftning motverka konsumentens möjligheter att göra en vinst genom att byta till ett ränterörligt lån. En sådan omläggning är förenad med risker också för kredittagaren.

Kreditinstituterna har menat att de bör ha rätt att ta ut särskild ersättning för de ökade administrativa kostnader som uppkommer vid förtidsåterbetalning. Enligt Svenska Bankförningens framställning kan dessa kostnader beräknas till ungefär 250 kr per förtidsuppsagd kredit. Merkostnaderna uppkommer bl.a. genom att låneärendet måste aktualiseras och kräver kontakter med kunden utöver det

normala. Vidare skall de återbetalade medlen tas emot och placeras om, varjämte pantbrev och andra säkerheter kräver viss hantering.

Vid införandet av nya konsumentkreditlagen var lagstiftarens uttryckliga ställningstagande att kreditgivaren i princip inte bör ha rätt till någon särskild ersättning för att en kredit sägs upp i förtid (prop. 1991/92:83 s. 69). Ränteskillnadsersättningen vid bundna krediter är ett undantag. Att kreditgivaren sålunda inte har rätt till ersättning för merkostnader när ett lån sägs upp i förtid gäller för både ränterörliga och bundna krediter. Det finns knappast anledning att i detta avseende genom en lagändring särbehandla lån med bunden ränta. Kostnaderna är relativt blygsamma och kreditgivaren kan kompensera sig för dem, liksom för andra kostnader, genom räntesättningen.

Reglerna bör alltså inte inrymma någon särskild kompensation för administrativa kostnader i samband med förtidsuppsägning.

7 Ikraftträdande m.m.

Den föreslagna lagändringen bör kunna träda i kraft den 1 juli 1994.

Enligt allmänna principer inom kontraktsrätten blir en ny lagregel, om inte annat sägs, tillämplig endast i fråga om avtal som har ingåtts efter ikraftträdandet. Det kan hävdas att de tidigare reglerna är omotiverat förmånliga för vissa konsumenter och att den nya regeln därför borde gälla även för gamla krediter. Detta skäl kan dock inte anses väga så tungt att den normala principen bör frångås. De nya reglerna bör alltså inte gälla i fråga om avtal som har ingåtts före ikraftträdandet.

8 Kostnader

Den ändring som föreslås torde inte medföra några kostnader för det allmänna.

Inte heller för kreditgivarna uppkommer några kostnadsökningar. För de kreditinstitut som erbjuder räntebundna krediter medför lagändringen minskade förluster vid förtidsinlösen.

9 Författningskommentar

24 § Vid förtidsbetalning enligt 20-23 §§ skall följande iakttas när kreditgivarens fordran beräknas:

1. Konsumenten skall betala ränta och andra kostnader för krediten för tiden fram till förtidsbetalningen men inte för tiden därefter. Vid beräkningen skall tillämpas grunder som står i överensstämmelse med god kreditgivningssed.

2. Kreditgivaren får inte tillgodoräkna sig någon ersättning för att skulden betalas i förtid. Är räntan för en kredit bunden för hela eller en del av avtalstiden har dock kreditgivaren, om han gjort förbehåll om det, rätt att för återstående del av den tiden ta ut ränteskillnadsersättning av kredittagaren. Om krediten är avsedd för bostadsändamål, får ersättningen högst motsvara skillnaden mellan å ena sidan räntan på krediten och å andra sidan räntan, ökad med en procentenhet, på statsobligationer med en förfallotid som motsvarar återstående räntebindningstid för krediten eller, om den tid för vilket ränteskillnadsersättning skall betalas är kortare än ett år, på stats-skuldväxlar med en löptid som motsvarar återstående räntebindningstid för krediten. Är krediten inte avsedd för bostadsändamål, får ersättningen högst motsvara skillnaden mellan å ena sidan räntan på krediten och å andra sidan räntan på nya krediter av motsvarande slag. Har för en kredit med bunden ränta lämnats statlig kreditgaranti och utgår avgift för garantin gäller vad som nu föreskrivits om ränteskillnadsersättning beträffande den del av räntan som inte motsvaras av kreditgarantiavgiften.

3. Om vid kreditköp förtidsbetalning sker på annan tid än en förfalldag som har bestämts i avtalet, skall den anses ha skett den första förfalldagen efter betalningen. Detsamma gäller när en konsument vid avtal om en tjänst som avses i konsumenttjänstlagen (1985:716) har fått kredit enligt vad som sägs i 3 § angående köp.

Om kreditgivaren utnyttjar en rätt att återta en vara enligt 25 §, tillämpas 27 och 28 §§ vid den uppgörelse som då skall ske mellan parterna.

Bestämmelserna om s.k. ränteskillnadsersättning i 24 § första stycket 2 har ändrats. Motsvarigheten till den bestämmelse som tidigare fanns i andra meningen är uppdelad på tre meningar. Sista meningen i punkten är i sak oförändrad.

I andra meningen anges nu endast att kreditgivaren vid krediter med bunden ränta har rätt att för återstående del av den räntebundna tiden ta ut ränteskillnadsersättning av kredittagaren.

Liksom tidigare skall ränteskillnadsersättningen beräknas genom att räntan för krediten ställs mot en jämförränta. Kreditgivaren har sålunda rätt att för återstående del av den räntebundna tiden ta ut ersättning av kredittagaren för skillnaden mellan krediträntan och jämförräntan.

För krediter som är för bostadsändamål ges nya regler om jämförräntan i tredje meningen. Med krediter för bostadsändamål avses främst krediter som beviljas mot säkerhet i fastighet eller bostadsrätt. Även kredit som beviljas exempelvis för bostad på ofri

grund eller liknande bör dock omfattas av bestämmelsen. (Jfr bet. 1991/92:LU28 s. 13; se också Eriksson-Lambertz, Konsumentkrediter, Kommentarer till 1992 års konsumentkreditlag, s. 228.)

Som jämförränta får enligt de nya reglerna användas räntan på statsobligationer resp. statsskuldväxlar ökad med en procentenhet. Om den tid för vilken ränteskillnadsersättning skall betalas är kortare än ett år, skall jämförräntan baseras på statsskuldväxelräntan. I övriga fall skall den baseras på räntan för statsobligationer. Den ränta skall användas som avser statsobligationer och statsskuldväxlar med en förfallotid resp. löptid som motsvarar återstående räntebindingstid för krediten. Om återstående räntebindingstid inte exakt motsvarar tiden för någon statsobligation eller statsskuldväxel, får den ränta användas som avser det instrument vars förfallotid resp. löptid närmast motsvarar den återstående räntebindingstiden.

För både statsobligationer och statsskuldväxlar noteras såväl köpsom säljränta. I detta sammanhang är det säljräntan som är relevant.

Det anges uttryckligen att ränteskillnadsersättningen får "högst" motsvara skillnaden mellan krediträntan och jämförräntan. God kreditgivningssed kan — som anförts i den allmänna motiveringen — medföra att kreditgivaren i vissa fall inte får utnyttja hela den ram som ränteskillnadsersättningsregeln tillhandahåller. Det ankommer på Finansinspektionen att se till att god kreditgivningssed iaktas i detta avseende.

Ränteskillnadsersättningen bör nuvärdesberäknas (jfr prop. 1991/92:83 s. 138).

Kreditgivaren kan inte med för konsumenten bindande verkan föreskriva i avtalet att någon annan räntesats än den som anges i förevarande paragraf skall användas som jämförränta. På grund av lagens tvingande karaktär (se 4 §) kan en sådan avtalsklausul inte tillämpas, om den är till nackdel för konsumenten jämfört med lagens bestämmelse. Däremot kan den givetvis tillämpas om den skulle vara till konsumentens fördel.

I fråga om krediter för annat än bostadsändamål gäller, som framgår av *fyärde mening*, oförändrade regler. Jämförräntan skall således avse "nya krediter av motsvarande slag". Innebörden av detta uttryck har utvecklats i prop. 1991/92:83 (se s. 138 f.). Normalt innebär det att jämförelsen skall göras med den aktuella kreditgivarens lån av samma typ. Skulle lånekonstruktionerna ha förändrats, så att lånet i fråga inte längre ges, får jämförelsen avse något annat lån hos kreditgivaren som tillräckligt mycket liknar det gamla lånet eller något motsvarande lån hos en annan kreditgivare.

I övrigt är reglerna om kreditgivarens rätt till ersättning vid

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1994. Äldre föreskrifter gäller dock i fråga om kreditavtal som har ingåtts före ikraftträdandet.

I enlighet med allmänna principer inom kontraktsrätten skall äldre föreskrifter gälla i fråga om kreditavtal som har träffats innan den nya regeln trätt i kraft. Det betyder att ränteskillnadsersättning i fråga om lån med bunden ränta som tagits under tiden mellan den 1 januari 1993 och den 1 juli 1994 skall beräknas enligt 24 § första stycket 2 i den gamla lydelsen.

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 1994-03-10

Närvarande: f.d. justitierådet Ulf Gad, regeringsrådet Leif Lindstam och justitierådet Bengt Lambe.

Enligt en lagrådsremiss den 17 februari 1994 (Justitiedepartementet) har regeringen beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till lag om ändring i konsumentkreditlagen (1992:830).

Förslaget har inför Lagrådet föredragits av kanslirådet Göran Lambertz.

Lagrådet lämnar förslaget utan erinran.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 17 mars 1994

Närvarande: statsministern Bildt, ordförande, och statsråden
B. Westerberg, Friggebo, Johansson, Hörnlund, Olsson, Svensson,
Hellsvik, Wibble, Björck, Davidson, Könberg, Odell, Ask

Föredragande: statsrådet Hellsvik

Regeringen beslutar proposition 1993/94:201 Rätteskillnadsersättning
vid förtidsuppsägning av konsumentkrediter.

